УДК 364-053.6(477-72)

СУЧАСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОЛОДІ ЯК ОБ'ЄКТА ТА СУБ'ЄКТА В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Чернета Світлана, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID 0000-0002-9939-7591
E-mail: svetlanachernetasu@gmail.com

У статті актуалізовано проблеми, які призвели до суттєвого зростання соціального напруження, а саме до збільшення потреб населення у соціальних послугах. Це спричинило необхідність переосмислення ролі соціальних послуг у житті людей і зміни всієї системи їх надання. Метою нашої статті є аналіз та характеристика проблем, особливостей та тенденцій сучасної молоді, а також розробка ефективних шляхів підвищення якості соціальних послуг інформування та консультування. Для досягнення поставленої мети дослідження використано комплекс методів: аналіз наукової літератури, нормативно-правових документів; синтез, порівняння й узагальнення; системно-узагальнювальний метод; прогностичний.

Метою системи надання соціальних послуг є розв'язання життєвих проблем окремих осіб чи соціальних груп; створення таких умов, за яких означені групи зможуть самостійно розв'язувати свої проблеми, відновлювати втрачені навички та функції, долати або мінімізувати негативні наслідки тих обставин, які вони не в змозі подолати самостійно за допомогою наявних у них ресурсів.

Пріоритетним є напрацювання стратегії розвитку якісної молодіжної інформаційної політики в Україні з метою задоволення інформаційних потреб молоді.

Визначено, що молодь є суб'єктом отримання консультаційних послуг, що здійснюються протягом строку, необхідного для виходу зі складної життєвої ситуації та адаптації особи, сім'ї до нових умов соціального середовища, спрямованих на усунення/пристосування обмежень життєдіяльності, підтримку соціальної незалежності, збереження та продовження соціальної активності особи, сім'ї.

Ключові слова: *соціальні послуги, молодь, консультування, інформування, профілактика, соціальна політика, громада, складні життєві обставини.*

MODERN CHARACTERISTICS OF YOUTH AS AN OBJECT AND SUBJECT IN THE SYSTEM OF SOCIAL SERVICES

Cherneta Svitlana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Chair of Social Work and Higher School Pedagogy, Lesya Ukrainka Volyn National University
ORCID 0000-0002-9939-7591
E-mail: svetlanachernetasu@gmail.com

The article highlights the problems that have led to a significant increase in social tension, namely to the population needs increase in social services. It has necessitated a rethinking of the role of social services in the people's lives and changes of the whole system of their providing. Trying to cover

especially vulnerable people/groups of the population, such a social demographic group as a youth found itself outside the social services system.
The purpose of our article is to analyse and characterize the problems, features and trends of modern youth, and the development of effective ways of improvement of the quality of social services of informing and counselling. We used a complex of methods to achieve the established goal: the analysis of scientific literature, normative legal documents to clarify the essence of key concepts of the research; the synthesis, comparison and generalization – for the development of effective ways of improvement of the quality of social services of informing and counselling; the systematic summarizing method – for the formulation of conclusions that are based on the results of the research; the predictive - for the determination of the prospects of improvement of the system of social services of young people in the community.
The goal of the system of social services is solving the life problems of individuals or social groups; creating such conditions under which the specified groups will be able to solve their problems on their own, restore lost skills and functions, overcome or minimize the negative consequences of those circumstances that they are not able to overcome on their own through the use of their available resources.
Priority is given to developing a strategy for the development of quality youth information policy in Ukraine to meet the information needs of youth.
It is determined that youth is the subject of receiving counselling services, which are carried out during the period that is necessary to get out of a difficult life situation and adapt the person, family to the new conditions of the social environment, that are aimed at eliminating/adapting the limitations of livelihood, maintaining social independence, preserving and continuing the social activity of the individual, family.
***Keywords**: social services, youth, counselling, informing, prevention, social policy, community, difficult life circumstances.*

Постановка проблеми. Євроінтеграційні та глобалізаційні процеси на фоні посилення економічної кризи, спричиненої, у тому числі, пандемією Covid-19, призвели до суттєвого зростання соціального напруження, а саме до збільшення потреб населення у соціальних послугах.

Останнім часом спостерігаємо різке збільшення кількості людей, які потребують соціальної допомоги та підтримки. Йдеться про збільшення в українському суспільстві кількості таких груп, як малозабезпечені, молодь із різними проявами девіантної та асоціальної поведінки, особи без певного місця проживання, жертви домашнього насильства та ін. За різними даними, в Україні налічується понад 130 категорій громадян, які мають право на отримання різних видів соціальних виплат за соціальною та професійною ознакою. Водночас усі пільгові, у тому числі соціально незахищені, категорії громадян мають право на більш як 120 видів пільг, а також понад 60 видів грошових трансфертів – соціальних і компенсаційних виплат населенню [11, с. 13]. Це спричинило необхідність переосмислення ролі соціальних послуг у житті людей і зміни всієї системи їх надання. Намагаючись охопити в першу чергу особливо вразливих осіб/груп населення, залишили поза системою соціальних послуг таку соціально-демографічну групу, як молодь. Це призводить до збільшення негативних явищ у соціально-економічній і політичній сферах та загострення низки молодіжних проблем (зростання безробіття, антисоціальних проявів: наркоманії, проституції, алкоголізму, масштабної бідності, Інтернет-залежності, девіантних форм поведінки), сутність яких полягає у суперечностях між самими молодими людьми

та іншими соціальними групами. На жаль, останні події у світі і в Україні засвідчили, що молодь намагається «вижити» в умовах середовищних ризиків.

Разом із тим, саме молодь становить значну частину працездатного населення України, займає вагоме місце в системі розвитку трудових відносин і володіє інноваційним потенціалом. Від того, наскільки означена категорія населення інтегрована у сферу соціально-економічного життя, багато в чому залежать темпи розвитку всього суспільства, його інтеграції у світовий простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційно-теоретичні засади надання соціальних послуг лягли в основу досліджень багатьох науковців. Соціальні послуги, за визначенням І. Малофєєва, – це вид соціальної дії, який містить ознаки і закономірності генерального зразка соціальних дій та відрізняється власною специфікою. Досліджуючи особливості соціальних послуг, учений наголошує, що це суб'єктно-об'єктна соціальна дія, спрямована на задоволення наявних потреб людини [11]. С. Попова і Л. Попова наголошують на тому, що саме держава здійснює пошук оптимальної системи державних засобів забезпечення прав людини і громадянина в Україні через систему надання соціальних послуг [13]. Основними цілями функціонування означеної системи, на думку К. Дубич, має бути профілактика негативних соціально-економічних явищ, сутність яких полягає в попередженні, запобіганні виникнення складних життєвих обставин, формами реалізації яких є соціальна реабілітація, інтеграція, реінтеграція тощо [5]. Молодь, як особливо важлива соціальна група, на думку І. Ільїнського, вимагає від держави швидкого розв'язання своїх соціальних, економічних, культурних проблем, інакше ця суспільна група може стати фактором соціальної нестабільності у суспільстві, оскільки молодіжні проблеми є проблемами всього суспільства [8].

Однак, незважаючи на активізацію останнім часом досліджень в означеній сфері, на нашу думку, удосконалення потребують концептуальні підходи до реформування системи соціальних послуг. Саме тому метою нашої статті є аналіз та характеристика проблем, особливостей та тенденцій сучасної молоді, а також розробка ефективних шляхів підвищення якості соціальних послуг інформування та консультування.

Методологія дослідження. Для досягнення поставленої мети дослідження використано комплекс методів: аналіз наукової літератури, нормативно-правових документів з метою уточнення сутності ключових понять дослідження; синтез, порівняння й узагальнення – для розробки ефективних шляхів підвищення якості соціальних послуг інформування та консультування; системно-узагальнювальний метод – для формулювання висновків за результатами дослідження; прогностичний – для визначення перспектив удосконалення системи соціальних послуг молоді в громаді.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Швидкоплинні перетворення, складні інтеграційні, глобалізаційні, соціально-економічні та політичні процеси в сучасному суспільстві зумовили загострення молодіжних проблем, які найчастіше породжують загострення суперечностей між молоддю та різноманітними

соціальними групами, поколіннями. Поява проблем супроводжується кризовим періодом для молоді, який проявляється у зміні уявлень про власне життя, втраті інтересу до багатьох речей, які раніше були важливими, руйнуванні колишнього способу життя. Цей період відзначається переоцінкою цінностей та переглядом власного «Я» особистості молодої людини. У випадку виникнення життєвих проблем, якщо життєвий задум виявився хибними, особистість може змінити професію, сімейне життя, друзів, переглянути свої стосунки з іншими людьми.

Як свідчить аналіз програм соціальної політики держави, молоді не приділено достатньо уваги. Зокрема, відповідно до Стратегічного плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2020 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2021–2022 роки), місією Міністерства соціальної політики України є «формування та реалізація державної соціальної політики, спрямованої на створення умов для інтеграції осіб з інвалідністю у суспільне життя, забезпечення прав та інтересів дітей, сприяння їх вихованню у сімейному середовищі, надання соціальної підтримки особам і сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах та самостійно не можуть їх подолати, забезпечення гідної старості, створення середовища рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків» [15].

Найяскравішим прикладом соціальної держави зі сформованою та розвинутою системою соціального захисту для всіх без винятку громадян є Швеція, яка уособлює собою скандинавську модель соціального обслуговування. Система соціальних служб у Швеції регулюється «Актом про соціальне обслуговування» з доповненнями «Про обов'язкове обслуговування молоді» та «Про обов'язкову допомогу алкоголікам і наркоманам»; «Актом про медичне обслуговування та охорону здоров'я» та «Актом про надання соціальних послуг розумово відсталим громадянам». Відповідно до шведського законодавства, у наданні послуг беруть участь соціальні служби, муніципальні та губернські органи влади, муніципальні та окружні комітети соціального добробуту, а також сім'ї та окремі громадяни. Використання кращого досвіду соціально-благополучних країн передбачає зосередження належної уваги саме на «профілактиці негативних соціально-економічних явищ, сутність яких полягає в запобіганні виникненню складних життєвих обставин, формами реалізації яких є, зокрема, соціальна реабілітація, інтеграція, реінтеграція тощо, тоді як в Україні систему надання соціальних послуг намагаються використовувати не як інструмент виведення осіб зі складних життєвих обставин чи недопущення потрапляння соціальних груп у складні життєві обставини, а як інструмент боротьби з бідністю» [12].

За даними ООН, молодь складає близько 20 % від загальної чисельності населення світу. При цьому понад 80 % молоді мешкає у країнах, що розвиваються. Прогнозується, що до 2025 р. ще збільшиться до 89 % [2, с. 10]. Саме тому ключову роль у розвитку суспільства, держави слід покладати на молодь як на суб'єкта суспільних відносин, здатного до ініціативи, виконання соціально значущих функцій та очікувань, перетворювального впливу на суспільство.

У науково-довідковій літературі поняття «молодь» визначають як соціально-демографічну групу, що виділяється на основі сукупності вікових

характеристик, особливостей соціального стану, зумовленого соціально-психологічними властивостями. Вони визначаються суспільним устроєм, культурою, закономірностями соціалізації та виховання, яке здійснюється у певному суспільстві [3]. І. Кон визначає поняття «молоді» як соціально-демографічну групу, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану та обумовлюється наявністю певних соціально-психологічних властивостей, що мають соціально-історичну природу й залежать від суспільства, його устрою, культури та інших особливостей [9].

Варто зазначити, що більшість зарубіжних і вітчизняних науковців відзначають, що молодь є соціально-демографічною групою, що відрізняється комплексом певних характеристик, обмежена віковими рамками, специфічними соціальними ролями, статусом і соціальними позиціями. Ми розуміємо термін «молодь» як особливу групу, що має свої соціально-демографічні, морально-етичні, культурні, політичні та інші характеристики, перебуває на стадії трудового й соціального самовизначення, прагне до самореалізації, самоствердження та розвитку своїх особистісних можливостей.

На стадії молодості особистість приймає життєво важливі рішення, отримує професійну освіту, створює сім'ю, народжує дітей, засвоює професійні ролі та складає основне коло спілкування [17, с. 224]. Віковий період молодості характеризується завершенням переходу від юності до статусу дорослості.

У 1960-х роках в ООН були визначені межі молодіжного віку в інтервалі 15–24 роки [1]. Загалом вікові межі молоді у світі коливаються в інтервалі від 13 до 35 років. У Європі молоддю вважають осіб віком від 15 до 30 років.

Повністю підтримуємо В. Лісовського в тому, що ознакою покоління є не лише вік, але й єдність переконань, цілей, спільність переживань і ставлення до життя, оскільки з віком покоління не втрачає соціальних рис, вихованих епохою [10].

З'ясувавши, що молодь є соціально-демографічною групою, припускаємо, що всередині її активно розвиваються процеси диференціації. Йдеться про розподіл молоді на страти, соціальні групи, що суттєво різняться за матеріальнимстановищем, освітою, стилем життя.

Ураховуючи специфіку групових відносин, Ю. Вишневський та В. Шапко запропонували диференціювати молодь за типами, а саме:

стратифікаційна – коли в кожній спільності, страті можна виділити молодіжний шар (молоді підприємці, науковці, робітники тощо);

вікова – цілісний процес соціалізації та індивідуалізації молоді розмежовується на певні часові етапи й відповідні їм вікові групи всередині молоді;

субкультурна – критерієм диференціації слугують відмінності різних груп молоді за способом і стилем життя, характером ціннісних орієнтацій і установок [4, с. 24].

Окрім цього, вчені при розподілі молоді рекомендують враховувати її соціально-демографічні та професійні ознаки (ті, хто працює, учнівська молодь, міська і сільська), маргінальні ознаки (біженці, інваліди, бомжі, з девіантною

поведінкою тощо), регіональну диференціацію, вікові критерії [4].

Останнім часом спостерігаємо розширення критеріїв щодо диференціації молоді, які визначають соціальну зрілість молодих людей, а саме: наявність завершеної освіти та отримання професії; початок трудової діяльності й будування кар'єри; отримання політичних та громадянських прав і свобод; настання матеріально-фінансової незалежності від батьків; шлюб та народження першої дитини [11].

Практика показує, що молодь, як соціальна група, характеризується не тільки специфічними особливостями, а й загальними рисами. Дослідження становища молоді у країні свідчать про такі тенденції:

з 2011 року чисельність молоді у віці 14–30 років зменшилася з 13 877 677 чол. до 10 555 065 чол. у 2021 році;

молодь в Україні ризикує мати такі неінфекційні захворювання: низький рівень фізичної активності, надмірна вага або ожиріння, неправильне харчування, куріння, уживання алкоголю чи наркотиків [15];

система професійної освіти не адаптована до нових економічних умов: до 50 % випускників освітніх установ середньої та вищої професійної освіти виявляються незатребуваними, понад 2/3 молодих людей працюють не за фахом;

рівень безробіття серед молоді у 2017 році становив 18,9 % [14], жінки та молодші особи мають нижчий рівень зайнятості порівняно з чоловіками та старшими віковими категоріями «молоді»;

хоча волонтерську діяльність було визнано Державною цільовою соціальною програмою «Молодь України» на 2016–2020 роки ключовим інструментарієм для сприяння неформальному навчанню молоді, розвитку активної громадянської позиції та її залучення до суспільного життя, рівень поінформованості молодих українців про можливості волонтерської діяльності є низьким, а їхня участь у волонтерських рухах залишається на низькому рівні [1].

Як наслідок, можна очікувати десоціалізацію, маргіналізацію молоді, збільшення кількості молодих людей, які опинилися в становищі «викинутих із суспільства».

У різні часи і в різних суспільствах соціальний статус молоді практично однаковий, оскільки вона одночасно є об'єктом і суб'єктом соціалізації – перехід від «властивостей» дітей до «властивостей» дорослих. Цей процес набуття молоддю властивостей соціального суб'єкта має здійснюватися «у свій час». Одним із ключових моментів при вивченні соціальних процесів у молодіжному середовищі є розгляд молоді в ролі суб'єкта суспільних відносин, здатного до ініціативи і впливу на суспільство.

І. Ільїнський наголошував, що «суспільні проблеми, по суті, багато в чому беруть свій початок від молоді і в цьому сенсі вони є молодіжними. Відповідно, молодіжні проблеми є проблемами всього суспільства [8]. «Молодь, на думку вченого, є акумулятором критичних настроїв відносно наявної діяльності; вона є конденсатором тієї будівельної енергії, яка так потрібна у момент корінних реформ; вона є каталізатором тих трансформацій, які завжди непомітно і постійно (латентно) відбуваються всередині суспільства. Молодь, таким чином, одночасно і

«вибухонебезпечний» руйнівний матеріал, і сила, здатна творити нове» [8]. Саме тому молодь вимагає від громадськості швидкого розв'язання своїх соціальних, економічних, культурних проблем, інакше ця суспільна група може стати фактором соціальної нестабільності у суспільстві.

Серед проблем, виявлених Робочою групою ООН у справах молоді [14], особливе місце займають ті, що пов'язані зі здоров'ям, освітою, зайнятістю молоддю, волонтерською діяльністю, участю у суспільному та політичному житті країни, збройному конфлікті.

Таблиця 1

Проблеми молоді та можливі шляхи їх розв'язання
(за аналітичним звітом, складеним Робочою групою ООН у справах молоді) [15]

Проблеми	**Можливі шляхи розв'язання**
Проблеми пов'язані з ВІЛ/СНІД та репродуктивним здоров'ям	
1. Відсутність доступних для молоді послуг тестування на ВІЛ/ІПСШ та низький рівень довіри до наявних суб'єктів надання таких послуг. Особливо це стосується підлітків з групи ризику віком від 14 років і старше через недостатність знань щодо законності професійної діяльності суб'єктів надання послуг та своїх прав [Думка, цінності]. 2. Відсутність загальних та узгоджених національних нормативних документів і політики щодо сексуальних та репродуктивних прав, зокрема молоді. 3. Незначна кількість підлітків охоплена профілактичними заходами. 4. Недостатній рівень поінформованості підлітків про ВІЛ та використання презервативів	1. Необхідно посилити заходи первинної профілактики для зменшення впливу факторів ризику на підлітків та молодих людей. 2. Суб'єктів надання послуг слід забезпечити відповідними інструкціями, методичними рекомендаціями та додатковим навчанням щодо надання консультацій неповнолітнім клієнтам та тестування їх на ВІЛ з урахуванням особливостей усіх вікових груп, прав підлітків, можливості або неможливості проведення консультацій та обстеження на ВІЛ у присутності батьків / законних представників неповнолітньої особи, подальшого призначення антиретровірусної терапії у разі позитивного результату тесту на ВІЛ. 3. У закладах загальної середньої освіти необхідно впровадити програми з формальної та неформальної освіти щодо репродуктивного здоров'я. 4. Засоби контрацепції, конфіденційні тести на ВІЛ/ ІПСШ, лікування і допомога хворим особам повинні бути поширеними та доступними
Проблеми, пов'язані з неінфекційними захворюваннями (НІЗ)	
1. В Україні відсутні законодавчі обмеження щодо продажу електронних сигарет та картриджів до них. 2. Легка доступність алкогольних напоїв для осіб віком до 18 років. 3. Послуги зі зменшення шкоди від факторів ризику загальнодоступні в Україні, допомога дітям та підліткам дуже обмежена	1. Ухвалити законодавство, яке регулює продаж електронних сигарет, їх рекламу та розповсюдження. 2. Проводити інформаційно-просвітницькі кампанії щодо шкідливості тютюнокуріння для молоді. 3. Необхідно посилити участь місцевих громад у діяльності з підвищення рівня поінформованості молоді, яка не користується медичними послугами

Проблеми, пов'язані з освітою молоді	
1. У цілому підлітки не беруть участі у процесах планування та оцінювання освіти в Україні. 2. Постраждала від конфлікту на сході України молодь не може отримати доступ до освіти. 3. Ослаблення здатності підлітків та молодих людей загалом долати труднощі через відсутність «систем соціального захисту» та недостатньо розвинені життєво важливі навички. 4. Цькування підлітків і молоді в освітніх закладах.	1. Необхідно залучати молодь до процесів прийняття рішень, пов'язаних з освітою. 2. Молоді люди повинні отримувати життєво важливі навички, необхідні для мирного проживання в громадах та соціально-психологічну допомогу для зміцнення їхньої здатності долати труднощі. 3. Упроваджувати інклюзивну освіту, доступну для всіх уразливих груп молодих людей, зокрема молодих людей з особливими потребами, молоді з меншин, осіб, які постраждали від конфлікту та інших груп. 4. Розробити та впровадити концепцію «Безпечна школа».
Проблеми, пов'язані із зайнятістю молоді	
1. Новостворені об'єднані територіальні громади потребують інструкцій та технічної підтримки для власного розвитку, оскільки їм потрібно налагодити усі процеси державного управління та розробити галузеву політику. 2. Низький рівень участі молоді в молодіжних організаціях. Молодь бере участь у громадській діяльності переважно у неформальний спосіб. 3. Молодь не є політично активною, не ходить на вибори і не цікавиться політичними партіями. 4. У державній молодіжній політиці відсутній єдиний підхід щодо залучення молоді до участі у суспільному та політичному житті. 5. Для визначення проблем та розробки рішень у сфері молодіжної політики використовують ситуативний підхід, який залежить від міжнародної технічної допомоги	1. Удосконалити нормативно-правову базу для підтримки дієвості механізмів залучення молоді до діяльності, які гарантують, що молоді люди мають можливість брати участь у прийнятті рішень на всіх рівнях. 2. Застосовувати механізми залучення молоді до громадської діяльності для забезпечення більш широкого розвитку місцевих громад. 3. Створити можливості для молодих людей брати участь у встановленні напрямів практичної діяльності в освітніх закладах та своїх громадах. 4. Підвищити рівень громадянської грамотності молодих людей за допомогою формальної та неформальної громадянської освіти для надання їм можливості брати участь у суспільному та політичному житті на всіх рівнях. 5. Підвищити рівень поінформованості щодо права брати участь у громадській діяльності, розвивати активну громадську позицію молоді та популяризувати її участь у житті громади за допомогою залучення підлітків та молодих людей до участі у проведенні інформаційно-просвітницьких кампаній
Проблеми, пов'язані з волонтерською діяльністю	
1. Молоді люди все ще мало знають про волонтерство, пов'язуючи його з підтримкою армії, яка надається в умовах збройного конфлікту, що триває. 2. Поза межами великих міст відсутній потенціал для волонтерської діяльності.	1. Проводити цільові інформаційно-просвітницькі кампанії для української молоді для її інформування про різні аспекти волонтерського руху та активну систематичну волонтерську діяльність. 2. Підтримувати тіснішу співпрацю між

Найпоширенішим є волонтерство у Києві	організаціями громадянського суспільства, університетами та молодіжними центрами для створення більших можливостей для розвитку молодіжного волонтерського руху
Проблеми, пов'язані з участю молоді у суспільному і політичному житті	
1. Внесення в національну законодавчу базу положень стосовно залучення молоді до процесів прийняття рішень не означає значущої участі молоді в розробці політики на регіональному та місцевому рівнях. 2. Рівень участі молоді в молодіжних організаціях громадянського суспільства низький. Молодь бере участь у громадській діяльності переважно у неформальний спосіб. 3. Молодь не є політично активною, не ходить на вибори і не цікавиться політичними партіями. 4. У державній молодіжній політиці відсутній єдиний підхід щодо залучення молоді до участі у суспільному та політичному житті	1. Удосконалити нормативно-правову базу для підтримки дієвості конкретних механізмів залучення молоді до діяльності, які гарантують, що молоді люди мають можливість брати участь у прийнятті рішень на всіх рівнях у сталий та ефективний спосіб. 2. Підвищити рівень поінформованості щодо права брати участь у громадській діяльності, розвивати активну громадську позицію молоді та популяризувати її участь у житті громади за допомогою залучення підлітків та молодих людей до участі у проведенні інформаційно-просвітницьких кампаній. 3. Підвищити рівень громадянської грамотності молодих людей за допомогою формальної та неформальної громадянської освіти для надання їм можливості брати участь у суспільному та політичному житті на всіх рівнях
Проблеми, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України	
1. У людей, які живуть уздовж лінії розмежування, є високий рівень безробіття та надзвичайна бідність, які підвищують їх уразливість. Збільшилися рівень споживання алкоголю та кількість випадків залучення до надання сексуальних послуг. 2. Відсутність доступної психологічної та соціальної допомоги для молоді. Високі показники ПТСР як у молодих жінок, так і у чоловіків. 3. Використання військово-патріотичної риторики для залучення та підготовки молодих людей до участі у парамілітарних формуваннях. 4. Молоді люди у східній зоні конфлікту дуже часто не мають можливостей для працевлаштування, отримання освіти, важко отримують доступ до соціальних, адміністративних та медичних закладів, відсутні місця для проведення дозвілля	1. Потрібно моніторити систему направлення постраждалої від збройного конфлікту молоді до суб'єктів надання послуг для отримання фахової допомоги та підтримки молодих людей. 2. Необхідно запровадити мережі обміну знаннями та можливостями співпраці для найбільш постраждалих молодих людей шляхом їх активнішого заохочення до неформального навчання, спонукати їх подавати заявки на отримання грантів, навчити управлінню соціальними та комерційними проєктами. 3. Потрібно продовжувати проводити інформаційно-просвітницькі кампанії та роз'яснювальні заходи щодо здоров'я молодих людей. Потрібно провести спеціальні роз'яснювальні заходи щодо ВІЛ та небезпеки незахищених статевих стосунків з точними даними про сучасний стан справ у зоні збройного конфлікту. 4. Важливо провести кампанію щодо заборони вербування підлітків до 18 років до військових формувань.

Також недостатня поінформованість, відсутність достовірної та своєчасної інформації спричиняє ту обставину, що багато випускників освітніх закладів, які володіють потужним інтелектуальним потенціалом, позбавлені можливості працевлаштування за спеціальністю. Найчастіше молоді люди змушені погоджуватися на нижчі професійні щаблі. Відповідно, через свої соціально-демографічні особливості молодь має дискримінаційне становище на ринку праці, опиняючись переважно або в групі неповно і частково зайнятих, або в групі безробітних.

На жаль, проблеми зайнятості молодих людей – випускників освітніх закладів мають тенденцію до поглиблення і ускладнення, що обумовлено дією таких чинників:

нестійкий соціальний статус молоді (вік, відсутність початкового капіталу, малий досвід і стаж роботи, проблеми «молодої сім'ї», декретна відпустка тощо);

невідповідність професійного профілю та рівня кваліфікації випускників потребам ринку праці та вимогам роботодавців;

низький рівень оплати праці молодих працівників, нехтування їхніми соціально-побутовими проблемами;

низький рівень трудової мотивації, неадекватна самооцінка, необґрунтовані претензії, як із боку молоді, так і з боку роботодавців;

поєднання роботи з навчанням, що створює додаткові проблеми для фірми (необхідність надання відпустки, прагнення працювати тільки в одну зміну) [7].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, розв'язання життєвих проблем окремих осіб чи соціальних груп; створення таких умов, за яких означені групи зможуть самостійно розв'язувати свої проблеми, відновлювати втрачені навички та функції, долати або мінімізувати негативні наслідки тих обставин, які вони не в змозі подолати самостійно за допомогою наявних у них ресурсів, – має стати метою системи надання соціальних послуг [5]. Основними цілями функціонування означеної системи має бути профілактика негативних соціально-економічних явищ серед молоді, сутність яких полягає в попередженні, запобіганні виникнення складних життєвих обставин, формами реалізації яких може бути, на нашу думку, інформування та консультування.

Інформування має забезпечуватись організаційними, нормативно-правовими механізмами реалізації соціальної політики щодо створення сприятливих умов для розвитку і самореалізації молоді в Україні. Пріоритетним є напрацювання стратегії розвитку якісної молодіжної інформаційної політики в Україні з метою задоволення інформаційних потреб молоді. Основний акцент має робитися на прийняті нової Державної цільової соціальної програми, яка забезпечить підвищення рівня соціальної активності молоді завдяки послідовній інформаційно-просвітницькій кампанії, у якій візьмуть участь молодь, інститути громадянського суспільства, інститути молодих працівників і волонтерів; створення інтегрованої системи неформального навчання молоді та розвиток системи його визнання; розвиток підприємницьких навичок у молодих людей; формування соціально значущих компетентностей; стимулювання самовдосконалення молоді, її самоосвіти; формування готовності молоді

відповідати новим запитам ринку праці; підтримку інтеграції української молоді в європейське та міжнародне молодіжне середовище [1].

Актуальним також для реалізації якісної молодіжної інформаційної політики залишається застосування принципів Європейської молодіжної інформаційної хартії: активна громадянська позиція; право молоді на доступ до інформації; підтримка й удосконалення наявних інформаційних та консультаційних центрів для молодих людей; задоволення інформаційних потреб тих молодих людей, які відчувають труднощі в доступі до інформації (мовні бар'єри, відсутність доступу до Інтернету тощо). участь у підготовці, реалізації та оцінці заходів та інформаційних продуктів молодіжних інформаційних центрів / служб, а також представництво в їх керівних органах; використання інформаційних та комунікаційних технологій для інформування молодих людей; сприяння участі молоді в засобах масової інформації, що дозволить здобути необхідне критичне мислення та ін.

Відповідно до Державного стандарту соціальної послуги консультування, молодь є суб'єктом отримання консультаційних послуг, що «здійснюються протягом строку, необхідного для виходу зі складної життєвої ситуації та адаптації особи, сім'ї до нових умов соціального середовища, спрямованих на усунення чи пристосування до обмежень життєдіяльності, підтримку соціальної незалежності, збереження та продовження соціальної активності особи чи сім'ї. Консультування спрямоване на розвиток компетентності молодих людей щодо подолання складних життєвих обставин, мобілізацію ресурсів й потенціалу для подальшого запобігання їх виникненню (індивідуальне консультування); на допомогу у прийняті усвідомленого рішення й оцінці ресурсів щодо бажаних поведінкових змін (інформаційно-мотиваційне консультування); на залучення до надання послуги у ролі консультанта особи, вік, особливості стану здоров'я, сексуальна орієнтація, віросповідання, соціально-економічне становище якої такі самі, як в отримувача соціальної послуги, або у якої є досвід подолання таких самих складних життєвих обставин (консультування за принципом «рівний – рівному»); на допомогу отримувачу подолати визначені складні життєві обставини через постановку послідовних завдань, виконання яких забезпечує досягнення бажаної мети (консультування, орієнтоване на виконання завдання); на необхідність надання отримувачам соціальної послуги, які перебувають у стані кризи, термінової допомоги, спрямованої на емоційну підтримку й увагу до їхніх переживань, усвідомлення впливу кризової ситуації, підвищення психологічної компетентності, зміну ставлення до проблеми (від «глухого кута» до «вибору рішення»), підвищення стресової та кризової толерантності, відповідальності отримувача, засвоєння нових моделей поведінки (консультування, орієнтоване на виконання завдання); на визначення психологом-консультантом разом з отримувачем його особистісних психологічних проблем з подальшою корекцією поведінки в особистому житті, професійній діяльності, навчанні та інших життєвих сферах для виходу зі складної життєвої ситуації (соціально-психологічне консультування)» [14].

Профілактика негативних соціально-економічних явищ серед молоді,

сутність яких полягає в попередженні, запобіганні виникнення складних життєвих обставин, має стати метою системи надання соціальних послуг.

Подальшого дослідження потребує обґрунтування дієвих механізмів залучення молоді до всіх інституцій розвитку громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The Concept of the National Target Programme «Youth of Ukraine» for 2016–2020, No. 1018-p dated 30 September 2015. Available at URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1018-2015-%D1%80 [in Ukrainian] (12 July 2016).
2. The World Programme of Action for Youth (WPAY) Printed at the United Nations, New York 10-25869 June 2010. URL: http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/wpay2010.pdf
3. Большая энциклопедия Кирилла и Мефодия 2004. URL : http: // www.multitrade.com.ua
4. Вишневский Ю. Р., Ковалева А. И., Луков В. А., Ручкин Б. А., Шапко В. Т. Практикум по социологии молодежи. Москва, 2000. С. 24.
5. Дубич К.В. Реформи соціальних послуг в Україні: сучасний стан і проблеми впровадження. URL : http://ccc-tck.org.ua/storage/cso_cc/3.4.pdf
6. Європейська молодіжна інформаційна хартія. URL : https://rm.coe.int/168071b58f
7. Іваницька С. Б., Мороховець І. О. Проблема безробіття молоді України. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4325
8. Ильинский, И.М. Молодежь в процессе обновления : материалы междунар. науч.-практ. конф. «Мир и молодежь», Москва, 11-13 нояб. 1988 г. Москва, 1989. С. 20–34.
9. Кон И. С. Молодежь. БСЭ. 3.е изд. Москва, 1974. Т. 16
10. Лисовский В. Т. Социология молодежи: учебное пособие. СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 1996. 361 с.
11. Малофеев И. В. Социальные услуги в системе социального обслуживания населения. Москва.: ИТК «Дашков и К», 2011.
12. Миськевич Т. Реформування системи надання соціальних послуг в Україні. *Громадська думка про правотворення*. 2019. № 4 (169). С. 12–16. URL : http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2019/4.pdf.
13. Попова С. М., Попова Л. М. Особливості надання соціальних послуг в Україні. *Європейські перспективи.* № 10. 2014. С. 29–36.
14. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги консультування. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0866-15#Text
15. Становище молоді в Україні. Аналітичний звіт, складений Робочою групою ООН у справах молоді. Київ, 2019. URL : http://www.un.org.ua/images/documents/4790/THE%20STATE%20OF%20YOUTH%20IN%20UKRAINE%202019%20%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf
16. Стратегічний план діяльності Міністерства соціальної політики України на 2020 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2021–2022 роки). URL : https://www.msp.gov.ua/documents/5641.html
17. Фельдман Ю. І. Психологія особистості у період молодості. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Випуск 56. URL : http://oaji.net/articles/2017/983-1507019621.pdf

REFERENCES

1. The Concept of the National Target Programme «Youth of Ukraine» for 2016–2020, No. 1018-p dated 30 September 2015. Available at URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1018-2015-%D1%80 (12 July 2016).
2. The World Programme of Action for Youth (WPAY) Printed at the United Nations, New York 10-25869 June 2010. URL: http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/wpay2010.pdf
3. Bol'shaja jenciklopedija Kirilla i Mefodija 2004. URL : http: // www.multitrade.com.ua

4. Vishnevskij Ju. R., Kovaleva A. I., Lukov V. A., Ruchkin B. A., Shapko V. T. Praktikum po sociologii molodezhi. Moskva, 2000. S. 24.
5. Dubych K. V. Reformy sotsialnykh posluh v Ukraini: suchasnyi stan i problemy vprovadzhennia. URL : http://ccc-tck.org.ua/storage/cso_cc/3.4.pdf
6. Yevropeiska molodizhna informatsiina khartiia. URL : https://rm.coe.int/168071b58f
7. Ivanytska S. B., Morokhovets I. O. Problema bezrobittia molodi Ukrainy. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4325
8. Il'inskij, I. M. Molodezh' v processe obnovlenija : materialy mezhdunar. nauch.-prakt. konf. «Mir i molodezh'», Moskva, 11-13 nojab. 1988 g. M., 1989. S. 20–34.
9. Kon I. S. Molodezh'. BSJe. 3.e izd. M., 1974. T. 16
10. Lisovskij V. T. Sociologija molodezhi: uchebnoe posobie. SPb.: Izd-vo Sankt-Peterburgskogo universiteta, 1996. 361 s.
11. Malofeev I. V. Soczial`ny`e uslugi v sisteme soczial`nogo obsluzhivaniya naseleniya. Moskva.: ITK «Dashkov i K», 2011..
12. Myskevych T. Reformuvannia systemy nadannia sotsialnykh posluh v Ukraini. Hromadska dumka pro pravotvorennia. – 2019. – № 4 (169). – S. 12–16. URL : http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2019/4.pdf.
13. Popova S.M., Popova L.M. Osoblyvosti nadannia sotsialnykh posluh v Ukraini. Yevropeiski perspektyvy. № 10. 2014. S. 29–36.
14. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu sotsialnoi posluhy konsultuvannia. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0866-15#Text
15. Stanovyshche molodi v Ukraini. Analitychnyi zvit, skladenyi Robochoiu hrupoiu OON u spravakh molodi. Kyiv 2019. http://www.un.org.ua/images/documents/4790/THE%20STATE%20OF%20YOUTH%20IN%20UKRAINE%202019%20%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf
16. Stratehichnyi plan diialnosti Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy na 2020 biudzhetnyi rik i dva biudzhetni periody, shcho nastaiut za planovym (2021–2022 roky). URL : https://www.msp.gov.ua/documents/5641.html
17. Feldman Yu.I. Psykholohiia osobystosti u period molodosti. *Visnyk KhNPU imeni H.S. Skovorody. Psykholohiia.* Vypusk 56. URL : http://oaji.net/articles/2017/983-1507019621.pdf